

gyenge motiváltsággal, a tanulási stratégiák, módszerek ismeretének hiányával. Az biztos, hogy az általam felmért tanulók tanulási szokásai kialakulatlanok.

Számomra érdekes eredményeket hozott a felmérés. Eddig csak az alkalmankénti beszélgetésekből szűrhettem ki, hogy milyen módon, hogyan is tanulnak az osztályomban és a párhuzamos osztályban lévő gyerekek. Meglepetést a számszerű eredmények okoznak. Ezeknek az adatoknak a birtokában már konkrétan lehet tervezni a tanulás tanítását.

Érdemes ezt a vizsgálatot az iskoláknak elvégezniük, kiterjesztve több évfolyamra, mert a tanulási készségek és képességek fejlesztését a hiányosságok felszámolásával, a rossz beidegződések és szokások korrigálásával lehet elkezdni.

Nekünk, pedagógusoknak a feladatunk, hogy megtaláljuk azokat a lehetőségeket, amelyek segítségével a tanulóhoz szükséges helyes szokásokat kialakíthatjuk tanítványainkban.

IRODALOM

- Albert Sándor (1999): Tanulási szokások vizsgálata. Hogyan tovább? 2. sz. 16-17.
Báthory Zoltán (1992): Tanulók, iskolák, különbségek. Tankönyvkiadó, Budapest.
Démuth Ágnes (1998): Tanulási szokások, tanulási nehézségek és a „tantárgy-management”. Módszertani Közlemények, 38. 5. sz. 195-201.
Démuth Ágnes (1999): Pedagógusok vélekedése tanulási szokásokról, módszerekről. Módszertani Közlemények, 39. 1. sz. 48-50.
Fisher, Robert (1999): Hogyan tanítsuk meg gyermekeinket tanulni? Műszaki Könyvkiadó, Budapest.
Fuszek Csilla (1996): Tanulási szokások fölmérése és a tanulás tanításának lehetőségei. Taní-tani, 1. sz. 12-15.
Horányi Katalin (2002): Tanuljunk tanulni. Magyar Könyvklub, Budapest.
Metzig, Werner és Schuster, Martin (2003). Tanuljunk meg tanulni! Medicina, Budapest.
Oroszlány Péter (1992): Könyv a tanulásról. AKG Alapítvány, Budapest.
Oroszlány Péter (1996): A tanulás tanítása az iskolában. Taní-tani, 1. sz. 6-10.
Százdi Antal (1997): Tanulási stratégiák és stílusok. Tehetség, 5. 2. sz. 4.
Szitó Imre (1987): Tanulási stratégiák. Iskolapszichológia 2. sz. ELTE, Budapest.

TUZA TIBOR

cigányoktatási programvezető

Hajdú-Bihar Megyei Pedagógiai Intézet

Debrecen

Miért jó és miért nem cigánynak lenni?

Fél évtizede, 1998 óta minden nyáron tartok népismereti foglalkozásokat hajdú-bihari cigány gyermekek kisebb-nagyobb létszámú táboraiban, évente átlagosan három tábori csoportban, 3-12. osztályos tanulók körében. A foglalkozások része volt a „*Miért jó és miért nem jó cigánynak lenni?*” kérdés. Amit általában azzal vezettünk be, hogy mindenben van jó is meg rossz is. Például a csokoládében az a jó, hogy finom és tápláló,

ugyanakkor az a rossz, hogy tönkreteszi a fogakat és hizlal. A kérdés és feladat értelmezése után a gyerekek két szakaszban, előbb a „Miért jó...?”, majd a „Miért nem jó...” kérdésre válaszolva megfogalmazták írásban egyéni véleményüket. Amikor elkészültek, akkor felolvasták, közösen megbeszéltük. Öt év alatt több mint félezer identitását vállaló magyarcigány és oláh-cigány gyermek kis fogalmazványára gyűlt össze. Megkíséreltük az indokok csoportosítását a leggyakoribb, illetve legjellemzőbb, tipikusnak tekinthető válaszok bemutatásával abban a reményben, hogy *közleményünkkel segíthetjük a mai cigány gyermekek teljesebb megismerését és a velük való foglalkozás sikeresebbé tételét.*

Miért jó cigánynak lenni?

Tehetségesek vagyunk ének-zeneben és táncban, vers- és prózamondásban, sportban és sok minden másban – mondják a cigány gyermekek –, és kedvező adottságaink: a szépség, egészség, türeklépesség, valamint az élelmesség, ravaszság, furfang.

„Jó tudunk táncolni, jó az ütemérzékünk. Beszédesekek és humorosak vagyunk.” „Az éneklés is és a tácolás is a lételemem. Megnyertem a városi nép-daléneklési versenyt, és több ember véleménye szerint én vagyok az iskola egyik legjobb táncosa.” „Megnyertem a megyei szavalóversenyt. Érettségi után a Színművészeti Főiskolára szeretnék bejutni, színész szeretnék lenni.” „Jobban tudunk énekelni és jobb a ritmusérzékünk, mint másoknak.” „Szépen tudunk énekelni, zenélni, anélkül, hogy az iskolában képeznénk magunkat.” „Jól tudunk táncolni, énekelni és értünk a kártyajósláshoz.” „Vannak olyan magyarok, akik a cigányoktól tanulják a zenét.”

„A cigányoknál a fiúk is és a lányok is szépek. A magyarok akármennyit napoznak, sose lesznek ilyen szép barnák. Szépen énekelünk, jól táncolunk, büszkéek vagyunk a bőrünk színére, fajtánkra.” „Jóképűek a fiúk és szépek a lányok. Nekünk nem kell szoláriumba járni.” „A fogazatunk kitűnő. Szívósak vagyunk a sportban, kitűnők vagyunk a rajzolásban, festészetben.” „A cigányok értenek a jósláshoz és nagyon jól tudnak kézműveskedni.” „Furfangosak, találékonyak vagyunk.” „Cigánynak lenni azért jó, mert annak születtem szép barna bőrrel. Én nem tagadom, hogy cigány vagyok. Isten nem tesz különbséget...” „A cigányok között sincs több rossz ember, mint más népek között. Sokan tisztelik a cigányokat, mert tisztábbak, rendesebbek, bár a vérmérsékletünk heves. Én büszke vagyok arra, hogy cigány vagyok.” „Eleve cigánynak születtem, mivel a szüleim is cigányok, így akkor is cigány lennék, ha nem érezném jól magam a bőrömben, hát inkább jól érzem magam.”

„Fürgén jár az eszünk és jól sportolunk.” „Jól tudunk focizni, cselezni és még úszni is. Sok mindenben senki nem tud lehozni minket, csak egymást tudjuk legyőzni.” „Nagy élményem volt, hogy gólkirály lettem az iskolában a házi bajnokságon.” „Voltunk Tiszaújvárosban a focibajnokságon és mindenkit »elvertünk«, mi lettünk a bajnokok. Jutalomból voltunk Koko boxmeccsén, ott meg Koko nyert. Mind a kettő nagy élmény volt.” „Nekem az úszóbajnokság volt nagy élményem. A városi döntőn nyolc csapat vett részt, csapatonként három fiú és három lány. Majdnem megnyertük, másodikok lettünk.” „Felvettek a Lokiba. Több városi focimeccs után választottak ki, és most már egy profi csapat tagja vagyok.”

Nagy családban élünk, sokan vagyunk együtt testvérek a szüleinkkel, érzékenyek vagyunk és békülékenyek, nem tartunk haragot, összetartozás, szeretet köt össze bennünket a rokonsággal, jó a cigány közösségben együtt lenni.

„Családszeretők és összetartók vagyunk.” „A cigányok összetartók, szeretnek csoportosan élni. Családszeretők és segítőkészek. Testvérszeretők. Jó, hogy több gyermek van a családban.” „Nagy a család. A szülők nagyon szeretnek minket. Amikor kiabálnak velünk vagy elcsattan egy nyakas, akkor is azt érezzük, hogy nekünk akarnak jót, szeretetből teszik. Mi is nagyon szeretjük a szüleinket, akárcsak ők minket.” „Jó, ahogy nevelkedtünk, és így ragaszkodóak, összetartók, gyermekszeretők vagyunk.” „Elférünk egymás mellett, nem veszekszünk, hanem játszunk, beszélgetünk, szeretjük egymást.” „Nagyon sokan vagyunk és együtt szépen megvagyunk.” „Szeretjük szüleinket és kitarunk mellettük. Szeretjük a

testvéreinket és a rokonságot.” „A családom a legfontosabb. Sokan vagyunk, így sokan szeretnek minket és mi is szeretjük őket.” „A cigányok nagyon szeretik a családjukat és összetartóak, szeretetre méltóak. Cigány vagyok, büszke vagyok magamra és a családomra.”

„Mindenhon jól érzem magam, az iskolában is és otthon is, amikor van velem valaki.” „Születésnapomra eljöttek a testvéreim, összegyűlt és együtt ünnepelt az egész család.” „Velünk voltak anyukám testvérei és a nagymamánk. Szüleim azzal voltak elfoglalva, hogy mindenki jól érezze magát. Ez sikerült is, mert egész este sokat nevtünk, táncoltunk...”

Egy ötödikes tanuló pedig versben fogalmazott: „Otthon fölvidulok, / Testvérem vár, de sok, / A picit ringatom, / A kicsikkel játszom. / Mesélünk, éneklünk, / Csuda jó a kedvünk. / Nevetnek, ölelnek, / Ők, tudom, szeretnek.”

„Szeretünk társaságban lenni.” „Szeretünk együtt játszani. Jó haverok vagyunk.” „Egy társaságban lehetünk a legjobb barátainkkal, együtt focizunk, beszélgetünk, segítjük egymást, és nagyon jó a családdal együtt lenni.” „Sok barátnőm lett hirtelen, és sokat éneklünk a lányokkal itt a tábortban... Olyan jó, hogy sok fiú és lány van itt, akikkel el lehet szórakozni!”

Okosak vagyunk, sok mindent tudunk, sok mindenhez értünk, jól tudunk tanulni és dolgozni, elmélyülten és kitartóan végezzük munkánkat.

„Okosak és furfangosak vagyunk.” „Jól tanulók, ügyesek, okosak vagyunk.” „Okosak vagyunk. Jól tudunk írni, olvasni. Jól tudunk dolgozni, termelni.” „Okosak és furfangosak vagyunk, és az is jó, hogy minden nap dolgozunk.” „Jófejúek vagyunk és tudunk szervezni. Sok mindenhez értünk. Jól tudunk dolgozni, bírjuk a munkát, jókedvűen végezzük azt is.” „Mi, cigányok tréfások vagyunk és okosak is. Sok olyat tudunk, amit a magyarok, és sok olyat is, amit a magyarok nem tudnak.” „Jó ötleteink vannak és merészek is vagyunk. Ha valamit el akarunk érni, akkor szívvvel-lélekkel küzdünk érte. A munkánkat nem szeretjük befejezetlenül hagyni. Egyszerre csak egy dologgal foglalkozunk. Egy kirándulásra vagy más eseményre jól felkészülünk.”

„Tizedik osztályos lehetnék – nyilatkozta egy tizenhat éves lány –, de szerelmes lettem, emiatt ab-bahagytam a középiskolát. Megbántam már, folytatni akarom, elhatároztam, hogy leérettségizem és utána a színészetet szeret-ném választani, bár verseket is írok...”

„Olyan magyarok vagyunk, akik cigányok, iskolába járunk, szakmát tanu-lunk és szeretnénk dolgozni, olyan munkákat végezni, mint a magyarok, nem csak vályogot vetni.” „Töreksem arra, hogy az iskolában jól tanuljak, mert nagy koromban szerelő szeretnék lenni, testvéreimet is segíteni. Ennek érdekében megteszem, amit tudok, hogy minél jobb tanuló legyek.” „A cigányok sok olyan munkát elvégeznek, amit a magyar ember nem végezne el.” „Mi tudunk vályogot vetni, kosarat fenni, zenélni és nagyon sokféle dologhoz értünk, tudunk olyanokat is, amiket a magyarok nem, de a magyarok nem tudnak olyan dolgot, amit a cigány meg ne tudna tanulni és ugyanúgy vagy még jobban megcsinálni.”

Segítőkészek vagyunk. Nyíltság, őszinteség, jószívűség, együttérzés, összetartás és önzetlen segítségnyújtás jellemzi a cigány embereket.

„Én azért szeretek cigány lenni, mert a cigányok jobban összetartanak, mint a magyarok.” „Nagyon érzékenyek vagyunk.” „A cigányok segítik egymást.” „A cigányok mindig összetartanak és megvédik egymást.” „Szeretjük és megvédjük egymást, segítünk egymáson.” „Barátságosak, adakozóak, jószívűek, összetartóak vagyunk.” „A magyarok által kiközösített gyerekeket befogadjuk, segítjük és szeretjük. Ha valakit megszeretünk, akkor azt nagyon szeretjük. Mi, romák segítjük és megvédjük egymást. Ha valaki-vel összeveszünk, vagy valakit megbántunk, akkor a lelkiismeretfurdalás nem hagy minket aludni. Meg-értjük társunk gondját, figyelmesen végighallgatjuk és segítjük.” „A cigányok családszeretőek és össze-tartóak, összefognak, segítik egymást.”

Hagyománytisztelők vagyunk, őrizzük és ápoljuk a cigány hagyományokat. Szüle-inktől tanuljuk a cigány nyelvet és magunk között, a családban és a rokonságban beszéljük is. Sokat tudunk az ősi mesterségekről, s amihez a mai öregek értenek, azt meg is tanuljuk tőlük. Ünnepek alkalmával cigány népviseletbe öltözünk, bár ez már inkább színpadi ruha

számunkra. Szeretjük a szabadságot és nagy érték számunkra a becsület. Éljük az életet, örülünk mindennek, ami szép és jó, élvezük a változatosságot és a humort, jókedvűek, vidámak és vendégszeretőek vagyunk.

„Azért jó cigánynak lenni, mert cigány nyelven is tudunk beszélni, nem csak magyarul.” „Már születésemről két nyelvet tudok, a cigányt és a magyart. Szeretünk és jól tudunk mulatozni. Jósziívűek és vendégszeretőek vagyunk.” „Két nyelven beszélünk. Bírjuk a nélkülözést, leleményesek vagyunk. Tudunk eszközöket készíteni természetes anyagokból. Megélünk a természetből is.”

„Mesterségeink fejlettek, népviseletünk másabb és nekem a legszebb.” „Híres őseink utódai vagyunk. A mieink rézzel foglalkoztak, ezért Rézműves a vezetéknevünk. Tudunk vályogot vetni meg bármilyen kézműves munkához értünk.” „A magyarok lenézik a cigányokat bőrük színe és az öltözetük miatt. Pedig a cigányok több dolgot tudnak, mint a magyarok. Például jobban értenek a kézműves mesterségekhez, mindenben, a sportban is technikásak, szép a népi viseletük, nekem szebb, mint a magyar, jobban tudnak dolgozni és táncolni.” „Az ipari ágazaton belül ősi foglalkozásunk a kézművesipar és a kereskedelem, amihez ma is jól értünk.” „Őseink kosarat fontak, rézzel foglalkoztak, szénégetők voltak, vályogot vetettek, mindenhez értettek, büszke vagyok rájuk.” „Mi is a magyarokhoz tartozunk. Őseink fémművesek voltak, de szerettek és tudtak zenélni, énekelni és táncolni. A magyarok szeretik a cigányzenét, és vannak olyan magyarok is, akik szeretnének cigányok lenni.”

„Szabadnak születünk. Nem leszünk rabok! Magyarország a mi hazánk is. Kosárfonók, kalapálók, ronggyal foglalkozók vagyunk, és vályogot vetni is tudunk. Sokat dolgozunk, mégis szegények vagyunk. Szeretünk zenélni és énekelni.” „Őszinték a cigány emberek és szépen énekelnek meg jókedvűek, tréfásak, vidámak.” „Szeretünk sokat beszélgetni és nem veszekedünk, szeretünk együtt lenni. Mindent megbeszélünk és sokat viccelődünk. Segítjük egymást.” „A cigányok szeretik a kártyajátékokat. Becsületes emberek. Okosak, jókedvűek és tréfásak. Büszkék vagyunk magunkra.”

„A cigány élet jó, a cigány nyílt szívű, őszinte és éli az életet, mindent meg mer tenni, ami jólesik neki. Kézműves mesterségeink fejlettek, azokhoz ma is jobban értünk, mint a magyarok. Népi viseletünk, táncunk és egész kultúránk nem különb, de másabb, érdekesebb, nekem kedvesebb.” „Nem halmozzuk a javakat.” „A cigányok sokkal ravaszabbak, mint a magyarok, és amikor együtt vagyunk, közösségben, társaságban, sokkal vidámabbak vagyunk, mint a magyarok. Nem sanyargatjuk magunkat, ha van pénzünk, nem sajnáljuk ételre-italra meg másra, ami jólesik, örülünk az életnek és mindennek, ami szép és jó van a világon. Szeretünk és tudunk zenélni, táncolni, a magyarok is szívesen hallgatják a zenénket és irigylük a jókedvünket.”

A "Miért jó...?" kérdésre adott válaszok azt is megmutatják, hogy *a gyermekek számára fontos jellemzők nem határolódnak el egymástól, hanem egybefonódva, sokszínű egységként jelennek meg. A tehetség és tudás, a család, a szolidaritás és hagyományörzés egyetlen nagy élmény csúcspontjai.*

Miért nem jó cigánynak lenni?

A „Miért nem jó...?” kérdésre adott válaszokból nyomasztóan rájuk nehezedő hegy-óriásként sötétlik elő a diszkrimináció, amelyhez képest másodrangú a szegénység és a halál mindennapos keserű, fájdalmas élménye.

Diszkrimináció: „A magyarok kevesebbnek tartanak minket. Néha csúfolnak. Azt hiszik, hogy ők okosabbak, mint mi, pedig nem így van. Azt is mondják, hogy tolvajok vagyunk. Mindent ránk fognak. Azt is hiszik, hogy ők szebbek, mint mi.” „A magyar emberek mindenféle retkes ügyekben buta cigánynak hordanak le.” „Sokan kiközösítik a cigányokat. Nem foglalkoznak velünk a tanárok, a cigányokat nem tanítják meg úgy, mint a magyarokat. A cigányoknak kevesebb a munkalehetőségük is. Egyfolytában lenézik a cigányokat, szidják és átkozzák őket. Rosszat gondolnak róluk az emberek, azt hiszik, hogy lopósok.” „Csúfolnak, gúnyolnak bennünket. Azt mondják, hogy mindig valami rosszba keveredünk és

rosszal barátkozunk. A magyarok megvernek bennünket. Azt hiszik, hogy buták meg tolvajok vagyunk. Mindent ránk fognak.”

„Azért nem jó cigánynak lenni, mert a többiek csúfolnak. Akkor is megvernek, ha én jól megcsinálom a leckét, ők meg nem tudják.” „A magyarok gúnyolnak, csúfolnak. Mindig verekedni akarnának velünk, megverni bennünket. Azt mondják, hogy mi tolvajok vagyunk, de ez persze nem igaz. Azt hiszik, hogy mi csúnyák vagyunk, pedig ők a csúnyák, nem mind, de néhány. Azt hiszik, hogy ők a királyok, a főnökök, és úgy bánnak velünk.” „Én magyar osztályba járok, ketten vagyunk az osztályban cigányok, és kiközösítettek bennünket. Csúfolnak a bőrünk színe miatt. Nem úgy állnak a magyar tanárok hozzánk, mint a többi nem cigány gyerekekhez. Ha valami lopás vagy verekedés történik, mindig a cigányokra fogják, állandóan gyanúsítgatnak bennünket. Az iskolai sportból, versenyekből kihagynak minket.” „A magyar gyerekek csúfolnak, csúnyákat mondanak, gúnyolódnak, nem játszanak velünk, nem akarnak hozzánk szólni, nem köszönnek, verekednek.” „Mindig lecsokiznak, csúfolnak minket. Azt mondják ránk, hogy tetvesek vagyunk meg valamennyi cigány tolvaj. Mindent ránk fognak.” „A magyar gyerekek több nyelvet tanulnak, mint mi, és így több nyelven csúfolnak bennünket azért, mert barna a bőrünk.”

„A cigányokat nem szereti senki, csak Isten. A magyar osztályban kiközösítenek bennünket. Csúfolnak, mindent ránk fognak, azt hiszik, hogy tetvesek vagyunk, minden rosszat mondanak.” „Ránk fogják, hogy szemtelenek, áruklodósak, tolvajok, utálatosak vagyunk. Mindig bántanak bennünket. A magyarok közt rosszul érzem magam.” „A magyarok csúfolgatnak, gúnyolódnak, szidnak, megvernek, összevernek bennünket. Azt hiszik magukról, hogy ők főnökök és terrorizálhatnak. Azért bántanak bennünket, mert barnák vagyunk, ránk fogják, hogy mindig lopkodunk, meg hogy mi csúnyák vagyunk, buták vagyunk, focizni se tudunk, ők mindent jobban tudnak. Mindig megvernek bennünket.”

„Nem tudunk érvényesülni. Tanulhatok és tudhatok bármennyit, a származásom miatt nem sikeresek a dolgok. Bár a tanulásra se mindig van lehetőségem. Az üzletben úgy néznek rám, mint a lopásra, és folyton azt hiszik, hogy tolvaj az összes cigány. Az iskolában is 'kivételesen' bánnak velünk a magyar gyerekek is és a tanárok is. A legrosszabb az, hogy mindenhol irtóznak tőlünk. Mindig farkas szemmel néznek bennünket és megtartják a távolságot.” „A magyarok nem szeretnek mellettünk állni vagy ülni, lenézik a bőrünk színét.” „A magyarok kiközösítik a cigányokat a társaságból, például az iskolában, kicsúfolják őket és elhúzódnak tőlük. Van úgy, hogy a cigányok akármilyen jól neveltek és tanultak, nem biztosítanak nekik munkát. A cigányoknak egész életükben bizonyítaniuk kell. Akármilyen rossz dolog történik, mindig azt mondják, hogy ez csak cigány lehetett.”

„Hiába keres munkát a cigány, vannak olyan emberek, akik nem engedik a cigányokat dolgozni. Pedig az lenne a legjobb, ha az egész világ összetartana. Amikor valamelyik magyar büntettet követ el, akkor azt a cigányra fogja, a cigány bűnhődik a magyar miatt. De azért a magyarok között is vannak, akik nem néznek le minket, azokkal jól megvagyunk, a többi magyar meg engem nem érdekel.” „A magyarok csak dolgoztatják a cigányokat, utána pedig lenézik, hogy 'bűdös roma'. A magyarok jobban tudnak élni, ezért túlságosan utálják a szegény cigányokat. Okosabbnak is képzelik magukat, pedig ugyanolyan emberek, mint mi. Rám is mondják utálkozva, hogy a cigányok lopnak, betörnek, verekednek, pedig én soha nem balhézok.”

„Ha a cigány elmegy dolgozni a magyarnak, sokáig dolgoztatják, és nem adják neki oda a pénzt, és ha kéri a pénzt a cigány, akkor a magyar megveri.”

„A bőrszín alapján mondják, hogy ki milyen ember, nem a belső értékeket nézik. A cigánynak sokkal többet kell tanulni és dolgozni, hogy ugyanúgy értékeljék és megbecsüljék, mint a magyar embert. A cigányok nehezen tudnak munkát találni, ezért vannak köztük bűnözők is, mert munka nélkül nincs pénzük.” „Nem jó, hogy vannak fajgyűlölők, szkinhedek Magyarországon. Nem jó, hogy külön osztályban tanítanak bennünket. Nem jó, hogy egyre több az előítéletes magyar ember. Nem jó, hogy külsőnk, bőrünk színe alapján minősítenek bennünket.”

„Megvontan élünk sok dologtól. Ha magyarok lennénk, elérhető lenne a számunkra. Sokan lenéznek, gúnyolnak minket. Ha lopás vagy más bűneset történik, mindenki egyből azt mondja: biztosan cigány volt. Ha valamelyik cigány gazdag, tisztaság van a szép házában, kocsjaja van, őrajta elegáns ruha, ékszer, megvetően 'cigány' az utolsó szó, amit rámondanak. Ha viszont egy munkanélküli, a kosztól fekete és bűdös, hajléktalan és ittas magyart látnak, akkor nem mondják rá, hogy 'retkes magyar', hanem megesis rajta az emberek szíve és segítik. Mert ő nem cigány, még akkor sem, ha saját maga tehet a sorsáról. Nem! Ő magyar!”

„Ha a magyarok meglátnak, egyből rosszra gondolnak, tolvajnak, lopósnak, csalónak tartanak. Ha egyedül megy valahová a cigány, egyből belekötnek, hogy 'bűdös cigány', még neki is mennek, hogy megverjék, csak azért, mert cigány. Ezért sem szeretnek egyedül maradni a cigányok. A jobb érzésű magyarok nem mernek barátkozni velünk az ellenségesség miatt, mert akkor őket is gúnyolják. Bárhová megyünk, ha ott valami eltűnik, s látják, hogy cigány is van a környéken, egyből arra fogják. Ha mégsem találják nála, akkor azt mondják: már elrejtette. Ha cigány is van a boltban vagy egy szórakozóhelyen, akkor bátran és büntetlenül lop a magyar, mert úgys is a cigányt veszik elő. Ha a cigány nagy házban lakik, akkor is cigány, és ha a magyar egy lyukban lakik, akkor is magyar, nagyobb a becsülete.”

Szegénység: „A magyarok azért is alábecsülnek bennünket, mert szegényebbek vagyunk, mint ők.” „Nincs annyi pénzünk, mint a magyaroknak.” „A cigányoknak nagyon sokat kell dolgozniuk, hogy megéljenek, így is nagyon szegények.” „Nagyon sokat kell dolgozni kis pénzért.” „Nincs munkalehetőségünk, ezért szegények vagyunk.” „Nincs meg, amire szükségünk lenne. Nagyon sokat dolgoznak a szüleim, hogy megéljünk, és én nem kaphatom meg, amire nagy szükségem lenne.” „Szegények vagyunk és nem mehetünk olyan sokszor kirándulni, mint a magyarok.” „Keveset keresnek a cigányok, mert nincsen munkalehetőségük a szüleinknek. Szegények vagyunk, alig tudunk kirándulni, nyaralni.”

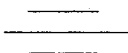
„Vannak olyan cigányok, akik nagyon szegények, de mi szoktunk rajtuk segíteni, a magyarok meg rájuk se néznek.”

Halál: „Dédnagyamám meghalt és pont a születésnapomon.” „Szívinfarktusban meghalt a mamám.” „A mamám meghalt a kórházban, és nem tudtuk, hogy halálos beteg, és nem lehattunk vele utolsó óráiban. Én ezt nagyon nehezen fogtam fel és utána három napig sírtam, mint a záporosó...” „Születésemkor meghalt a mamám, csak a fényképét láthattam. Tavaly meghalt a papám...” „Meghalt a tizenhét éves unokatestvérem, mert rádőlt egy vályogfal.” „Tavaly meghalt a nagymamám, ma hajnalban pedig a bátyám.” „Meghalt anyám, meghalt a bátyám, apám börtönbe került...”

Bárhogyan, bármilyenek is látjuk őket mi, pedagógusok és mások, a cigány gyermekek nap mint nap azt élik át, amit nagyon őszintén, mert bizalmuk volt hozzám, a fentiekben megfogalmaztak. Az ő életük ilyen. Amit leginkább a kirekesztettség és a rendszeres méltatlan bántás keserít meg. A kisebbségi ombudsman is többek között arról számolt be 2003. évi jelentésében, hogy a nyolcvanas évek eleje óta napjainkig egyszázötvenről hétszázhetvenre növekedett hazánkban a cigány osztályok száma az általános iskolákban. Személyes tapasztalataim sokasága és több súlyos konkrét iskolai eset általam végzett kivizsgálása erősíti meg a gyermekek által elmondottak igazságát. Amikor 2003 augusztus végén egy pedagógusközösségben említést tettem arról, hogy a táborozó cigány gyerekek szerint rendszeresen verik őket a magyar gyerekek az iskolában, akkor pedagógus kollégáim azzal reagáltak: pont fordítva, a cigány gyerekek verik a magyar gyerekeket. Elmeséltem akkor nekik, hogy egyik határainkon túli iskolában, ahol a közel hatszáz gyerek harmada magyar kisebbségi, ottjártamkor a mindössze három magyar pedagógus, ami-kor magunkra hagytak bennünket a többségiek, suttogva panaszkolta el nekem, hogy nap mint nap a szemük láttára módszeresen verik a magyar gyerekeket a többségi gyerekek, ami után a megvert magyarok büntetést kapnak verekedésért... Elmondhattam volna azt az általam vizsgált esetet is az egyik magyarországi iskolában, amikor a drabális nyolcadikos magyar gyerek óráközi szünetben verte véresre a kis ötödikes cigány gyereket az ügyeletes magyar nevelő szeme láttára és a többi gyerek biztatása közepette. Az ötödikes kénytelen volt elmondani az esetet osztályfőnökének, aki szünet után meglátta rajta a verés nyomait, és aki nem hitt neki, hanem őt szidta meg. A kis cigány gyerek hetedikos unoka-bátyja iskolán kívül vett elégtételt a nyolcadikos magyar gyereken, jól helybenhagyta. Emiatt fegyelmi tárgyalása volt a hetedikos cigánynak és de facto „kirúgták” az iskolából.

Ebből lett az „ügy”, a kivizsgálás a törvénytörtő eltávolítás visszavonása érdekében... Mindezek a határainkon túli és határainkon belüli esetek sajnálatos módon nem egyediek. És igazak akkor is, ha lehet ellenpéldákat állítani. És nem lehet vigasz, hogy más országokban, még a legfejlettebb demokráciákban is találni példát diszkriminációra. És hogy világhíresség a kiközösítettek, az áldozatok hibáztatása sanyarú sorsuk miatt. Amire a kiközösített kisebbségek egyre deviánsabb magatartással válaszolnak.

Az iskola, a pedagógus nem lehet képes a társadalmi problémák megoldására, de sokat tehet a problémák megoldása érdekében. Ha növekednek az etnikai feszültségek és az ebből fakadó devianciák, azokra még nagyobb türelemmel kell reagálni, hogy elősegítse az integrációt. És sohasem feledheti, hogy a gyermek nem tehet arról, milyen családba, milyen körülmények közé született, s a gyermeki jogok mindenk feletti, azok maradéktalan érvényesítése valamennyiünk elháríthatatlan kötelessége.

BÁCSI JÁNOS–KEREKES JUDIT–LÓDINÉ SZABÓ KATALIN–ZS. SEJTES GYÖRGYI
SZTE JGYTFK Gyakorló Általános Iskolája
Szeged

„BeszédMester” számítógéppel segített olvasástanítás és beszédterápia

1. Kutatásunk célja: a „BeszédMester”

A BeszédMester (továbbiakban BeMe) olyan gépi tanuláson alapuló szoftver, amely lehetővé teszi a részképességükben sérült és az olvasási nehézségekkel küzdő gyerekek beszédjavítás-terápiáját, illetve olvasástanítását.

Az alap kutatás során vizsgált modern gépi tanulási módszerek hatékonyságát beszédfelismerési alkalmazásban mérjük; az automatikus beszédfelismerést összekapcsoljuk a beszédjavítás-terápiával és az olvasástanítással. Célunk kettős: támogatni szeretnénk a normál hallású gyermekek beszédterápiáját, illetve olvasástanítását, valamint segíteni szeretnénk a hallássérültek érthető beszédének kialakítását.

Egyfajta fonológiai tudatosságot próbálunk kialakítani a gyermekekben, amely valós idejű, gépi fonéma-felismerésen és fonémaazonosításon, illetve a felismerés eredményének vizualizációján és visszacsatolásán alapszik.

A szoftver két részből áll: olvasástanítás és beszédterápia. Jelen cikkben az olvasástanítást fejtjük ki részletesebben.

1.1. A hallássérült gyermekek beszédterápiájának fejlesztése

A hallássérültek tanulási nehézségét az okozza, hogy hiányzik az auditív kontroll, így többségük beszéde halló embertársaik számára nehezen vagy alig érthető. Az auditív kontrollt a valós idejű vizuális visszacsatolással váltjuk ki. A szoftver a beszéd hangjait az elhangzás pillanatában vizuális képpé alakítja, így a fonémák megjelenítésével a hallássérültek a csökkent auditív kontroll, valamint az artikulációs mozdulatok vizuális megfi-